

Doing Environmental (In)justice: A Theory in Praxis

Work package I:

Mining

**Licența socială
în minerit**

PNRR. Finanțat de Uniunea Europeană –
Următoarea Generație UE
<https://mfe.gov.ro/pnrr/>
<https://www.facebook.com/PNRROficial/>

*This project has received funding from the PNRR funds
under the Grant agreement number 760077/23.05.2023, CF I33/I5.II.2022*

REZUMAT

Acest document conține o recomandare de politică publică referitoare la proiectele extractive. Argumentul central este că licența socială de exploatare (Social Licence to Operate), altfel spus procesul prin care o companie câștigă acceptul și sprijinul comunităților locale pentru activități extractive, este esențial pentru a garanta că dezvoltarea economică nu lasă pe nimeni în urmă.

Licența socială are menirea să asigure participarea reală (nu doar formală), informată (prin negocieri și clarificări suficiente) și continuă (nu doar la începutul proiectului) a comunităților la deciziile care le afectează prezentul și viitorul.

Recomandarea noastră de politică include date concrete despre proiecte miniere din România și un studiu de caz, care au menirea să ilustreze amplitudinea impactului asupra comunităților locale, precum și un set de recomandări concrete de politici care să facă posibilă implementarea licenței sociale de exploatare.

INTRODUCERE

CADRU GENERAL

Mineritul în România și impact său asupra comunităților

În 1989, România avea unul dintre cele mai extinse sisteme miniere din Europa de Est, care cuprindea exploatarea de huilă, lignit, minereuri neferoase (cupru, aur, plumb, zinc), uraniu, sare și materiale industriale, cu un total în jur de 300 de perimetre de exploatare. Aproximativ două treimi dintre acestea erau în subteran – precum minele de huilă din Valea Jiului - iar o treime erau mine sau exploatarea de suprafață, cum sunt minele de lignit din Gorj. Toate aceste mine au avut și continuă să aibă un impact semnificativ asupra comunităților locale, în special în cazul minelor de suprafață. Prezentăm mai jos o imagine sintetică privind impactul social și de mediu ale minelor active din România din ultimele două decenii, și anume Roșia Poieni (jud. Alba), Băița Bihor (Bihor), Moldova Nouă (Caraș-Severin), Șuitor/Baia Sprie (Maramureș) și Mănăila (Suceava).

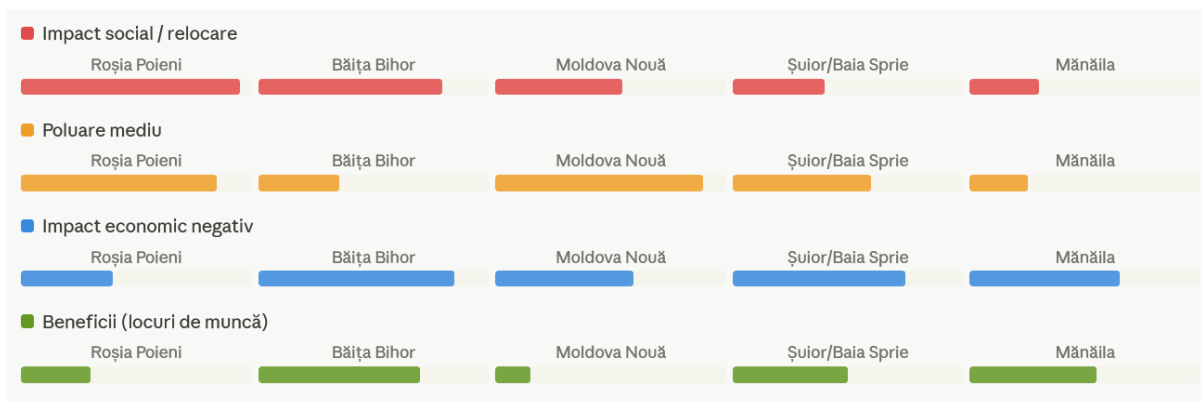

Figura 1. Impactul social și de mediu al principalelor zone extractive active din România

Sursa: ANRM, Strategia Minerală 2035, rapoarte Garda de Mediu, ProTV România te iubesc, Europa Liberă, Profit.ro, Digi24, Adevărul (2000–2026), generare AI Claude.

Mina de la Roșia Poieni este cazul cel mai dramatic de impact de mediu și social care se întinde pe aproape cinci decenii (1978 - prezent). Acesta e o mină de suprafață a cărei evoluție ilustrează foarte clar probleme complexe pe care le pune mineritul de suprafață asupra comunităților și ecosistemelor învecinate. Minereul de cupru are o concentrație de metal de 0,38%, ceea ce înseamnă că o tonă de minereu conține doar 3,80 kg de cupru. Restul este steril (rocă fără valoarea economică), care trebuie depozitat separat.

Această mină a început prin săparea unei **carriere de suprafață** în 1978, care a necesitat umplerea văii Geamăna cu sterilul rezultat din procesul de producție. Valea era locuită în momentul începerii exploatării, iar comunitatea locală a trebuit să fie strămutată, afectând 480 de familii. Stratul de steril a crescut decenii la rând astfel încât, la începutul anilor 2010, din biserica din sat care fusese înălțată în secolul al XVIII-lea pe un deal a ajuns să nu se mai vadă decât acoperișul turlei.

Carierile deschise (*open-pit mines*) ridică **probleme calitativ diferite** față de exploatările de subteran în relația cu comunitățile, din trei motive:

1.

Amprenta teritorială

o carieră de suprafață consumă zeci sau sute de hectare de teren, ceea ce presupune de cele mai multe ori strămutări involuntare și costisitoare ale populației locale. În plus, generează iazuri de steril masive și exclude alte utilizări ale solului (agricultură, pădure, turism) pe durata exploatării și uneori definitiv.

2.

Toxicitate pe termen lung

bazinele și iazurile de decantare pot contamina cursurile de apă de suprafață, iar scurgerile de apă contaminată cu reactivi pot afecta sursele de apă potabilă. Accidentul transfrontalier de la Baia Mare din ianuarie 2000 a arătat că deversările accidentale pot avea consecințe catastrofale (Argeșeanu Cunningham 2005).

3.

Vizibilitatea

o carieră transformă iremediabil peisajul, este percepută zilnic de locuitorii din jur și nu poate fi ignorată în nici un fel de activitate locală (economică, culturală etc.).

Această notă de politici argumentează că introducerea licenței sociale pentru exploatarea minereurilor în România necesită o schimbare de paradigmă: de la o abordare tehnocratică și reactivă, la una care plasează dreptatea de mediu, recunoașterea sacrificiului istoric sau contemporan al zonelor de extracție și participarea comunitară în centrul procesului decizional. Recomandările care urmează sunt fundamentate pe cercetare empirică și pe cadre teoretice din ecologia politică, rasismul de mediu și studiile de justiție de mediu.

OBSERVAȚII PRINCIPALE

A. Necesitatea licenței sociale pentru exploatarea miniere

Licența socială pentru exploatare (Social Licence to Operate) se referă la procesul prin care o companie câștigă acceptul și sprijinul comunităților locale și al altor actori direct interesați pentru a-și desfășura activitățile extractive. Este un acord informal dar explicit, bazat pe încredere, respect și recunoașterea drepturilor și intereselor celor implicați, și pe modul în care aceștia percep beneficiile și consecințele operațiunilor asupra mediului local și calității vieții lor. Trecutul apropiat a arătat că fără această licență socială, efectele minelor de suprafață asupra comunităților pot fi severe și îndelungate prin crearea unor adevărate zone de sacrificiu. Cercetările ample desfășurate în cadrul Băncii Mondiale au indicat că proiectele miniere extinse cu greu pot fi justificate dacă au ca efect afectarea gravă sau sărăcirea uneia sau a mai multor comunități (Cernea și Mathur 2008).

B. Legislația actuală: lipsa licenței sociale

Legea minelor (nr. 85/2003) și reglementările derivate nu conțin nicio obligație explicită de obținere a consimțământului comunităților afectate, dincolo de procedurile formale de consultare publică din cadrul evaluărilor de impact de mediu. Legea prevede că licența de exploatare trebuie să includă și „studiul de evaluare a impactului social și planul de atenuare a impactului social, în conformitate cu instrucțiunile tehnice emise de autoritatea competentă în domeniul muncii și solidarității sociale [...]” (art. 20). Această prevedere administrativă presupune că impactul social există și poate fi cel mult atenuat, dar fără drepturi de veto sau mecanisme de arbitraj pentru comunități. Licența socială nu există ca instrument juridic în România, ea manifestându-se doar ca stare de fapt, prin rezistența sau acceptul (de multe ori impus) comunităților.

C. Licența socială ca proces de reparație istorică

În unele cazuri, comunitățile care s-au confruntat cu proiecte extractive în trecut sunt vizate de noi proiecte miniere. Acest lucru se întâmplă mai ales atunci când noile tehnologii de extracție fac ca mine abandonate să devină din nou profitabile și să fie redeschise sau propuse spre redeschidere (Alexandrescu, Ștefănescu, și Pop 2024). Multe din aceste vechi comunități sau cartiere miniere au suferit în trecut nedreptăți economice, rasiale sau de mediu. Atunci când unei astfel de comunități i se solicită licența socială de exploatare trebuie avută în vedere și rectificarea nedreptăților istorice – de exemplu prin investiții suplimentare care să-i compenseze pe localnici pentru neajunsurile îndurate de-a lungul timpului (prin segregare, izolare sau expunerea la infrastructuri degradate și periculoase). Noul proiect extractiv propus trebuie să contribuie în continuare la ameliorarea condițiilor de trai, astfel încât beneficiile extragerii de resurse să fie distribuite cât mai echitabil cu putință în primul rând celor care locuiesc în proximitatea zăcămintului.

D. Obținerea consimțământului comunității prin consultare reală

Consimțământul liber, informat și prealabil demarării proiectului extractiv (FPIC – Free, Prior and Informed Consent) trebuie să fie incluziv și reprezentativ. Acest lucru presupune depășirea simplei consultări a câtorva lideri comunitari și garantarea explicită a participării femeilor, tinerilor, și a altor grupuri marginalizate și rasializate.

Consultarea comunității trebuie organizată în trei etape principale:

1. Înainte de acordarea licenței de explorare, prin informarea localnicilor și identificarea intereselor acestora, chiar dacă aceste sunt uneori contradictorii;

2. Înainte de acordarea licenței de exploatare, prin negociere efectivă cu localnicii (cu fiecare familie sau individ în parte dar și cu întreaga comunitate) recunoașterea dreptului acestora de a refuza proiectul (drept de veto);

3. Pe parcursul operării, prin monitorizare participativă continuă pentru a constata în ce măsură implementarea proiectului produce pierderi sau distrugerii neanticipate.

În focus: Cartierul Dăroaia

– o comunitate sacrificată pentru minerit

Figura 1. Sursa: Berescu (2019) și Mocănița Apusenilor (2024)

Cartierul Dăroaia din Roșia Montană a apărut în secol al XX-lea ca spațiu rezidențial pentru lucrătorii care deserveau dezvoltarea industrială a zonei. Comunitatea a crescut de-a lungul deceniilor, dar rasismul endemic din zona Roșiei Montane nu au permis acestuia o dezvoltare normală, comparabilă cu aceea a restului comunei (Rusu et al. 2026).

Familiiile din Dăroaia se confruntă cu o situație juridică incertă a terenurilor și caselor lor, stare pe care autoritățile refuză să o reglementeze. Deși plătesc impozite și servicii publice, infrastructura locală este sever subdezvoltată (apă potabilă doar în doua puncte ale comunității) dar și periculoasă (linie ferată îngustă trecând foarte aproape de locuințe).

Licența socială în cazul acestei comunități ar însemna desegregarea participativă a comunității și furnizarea de servicii publice (apă, canal, salubritate) cel puțin la nivelul restului comunei. Pentru acordarea licenței sociale, localnicii trebuie incluși în procesul consultativ în mod real, urmărindu-se combaterea rasializării și recunoașterea membrilor comunității ca actori cu drepturi egale de reprezentare în procesul consultativ.

E. Independența licenței sociale față de reglementări comercial prealabile

Cazul conflictului juridic legat de mina de la Roșia Montană, în care o companie minieră junior (adică cu experiență investițională foarte redusă) a dat în judecată statul român în fața tribunalului arbitral de la Washington pe baza unor tratate de investiții, arată vulnerabilitatea licenței sociale în fața intereselor comerciale trans-naționale (Velicu et al. 2026). Licența socială nu ar trebui să fie condiționată de înțelegeri comerciale asupra cărora comunitățile locale nu au nici control și adesea nicio cunoștință.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1.

Licenței sociale trebuie să i se recunoască o poziție de preeminență în orice reglementare legislativă care afectează plenar una sau mai multe comunități, așa cum este cazul proiectelor extractive. Schimbările de mediu, sociale și economice impuse comunităților care „găzduiesc” mine de suprafață sunt atât de ample încât justifică recunoașterea dreptului acestor comunități de a-și da (sau a refuza) acordul pentru activitatea extractivă.

2.

Recunoașterea formală a zonelor de extracție, care contribuie la dezvoltarea economică națională și trans-națională, ca zone de sacrificiu cu un statut special. Se impune o schimbare de paradigmă: de la o abordare tehnocratică și reactivă, la una care plasează dreptatea de mediu, recunoașterea sacrificiului istoric sau contemporan al zonelor de extracție și participarea comunitară în centrul procesului decizional.

3.

Dezvoltarea și impunerea aplicării unor anchete sociale cuprinzătoare în zonele în care urmează să fie implementate proiecte miniere, anchete care să identifice interesele, așteptările și situațiile social-economice ale localnicilor. Aceste anchete trebuie să aibă efecte reale și să constituie baza dezvoltării unor politici de remediere a impactului social și de mediu asupra comunităților locale.

4.

Dezvoltarea de instrumente legale și de politici, prin actualizarea legii minelor, care să recunoască formal, să anticipeze și să atenueze nedreptățile socio-ecologice încă din momentul în care un proiect minier sau o reglementare extractivă este propus(ă). Acestea trebuie să includă pierderile posibile și daunele intangibile de mediu și social-economice în urma schimbărilor în utilizarea terenurilor. Trebuie recunoscut dreptul de veto al comunităților în anumite condiții, incluzând și rezultatele anchetelor de mai sus. Împuternicirea juridică a autorităților municipale și a reprezentanților comunităților în procesul decizional trebuie să producă consecințe juridice reale, nu doar să legitimeze decizii deja luate la nivel central sau tehnocratic.

5.

Punerea în prim plan a evitării daunelor față de repararea lor ulterioară. Politicile de compensare financiară și de restaurare ecologică nu pot substitui prevenirea distrugerii ecosistemelor, a pierderii mijloacelor de trai sau a polarizării sau fragmentării comunităților.

6.

Recunoașterea juridică formală a faptului că anumite pierderi, precum identitatea culturală, istoria comunității, peisajele culturale istorice unice, sunt ireversibile și nu pot fi compensate prin soluții tehnologice sau aranjamente financiare. Această recunoaștere trebuie încorporată în cadrul de evaluare a impactului pentru orice politică sau proiect care afectează localitățile din proximitatea zăcămintelor minerale.

Bibliografie

Lecturi recomandate:

Rusu, Oana, Filip Alexandrescu, Ioana Bunescu, Ionuț Codreanu, Carmen Gheorghe, și Irina Velicu. 2026. „Insidious whiteness in Eastern Europe: Environmental injustice and dehumanisation in a Roma community”. *Antipode* 58(3). doi:<https://doi.org/10.1111/anti.70170>.

Velicu, Irina, Ionuț Codreanu, Filip Alexandrescu, Stephanie Triefus, Oana Rusu, și Ioana Bunescu. 2026. „The insidious toxicity of investor-state arbitration Gabriel Resources vs Romania”. *Globalizations* 0(0):1-19. doi:[10.1080/14747731.2025.2596495](https://doi.org/10.1080/14747731.2025.2596495).

Alte surse:

Alexandrescu, Filip, Lucrina Ștefănescu, și Alina Pop. 2024. „Penumbra of the planetary mine: experiencing (post-)mining transformations in the Western Carpathians of Romania”. *Eurasian Geography and Economics* 65(2):175-202. doi:[10.1080/15387216.2022.2117716](https://doi.org/10.1080/15387216.2022.2117716).

Argeșeanu Cunningham, Solveig. 2005. „Incident, accident, catastrophe: Cyanide on the Danube”. *Disasters* 29(2):99-128.

Cernea, Michael M., și Hari Mohan Mathur, ed. 2008. *Can Compensation Prevent Impoverishment?: Reforming Resettlement through Investments*. Delhi: Oxford University Press.

IDENTITATEA PROIECTULUI

Cercetător principal: Irina Velicu PhD

Echipa Mining: Irina Velicu PhD, Filip Alexandrescu PhD, Oana Rusu PhD, Ioana Bunescu PhD, Ionuț Codreanu, Carmen Gheorghe PhD

Membrii proiectului: Valer Simion Cosma PhD, Claudia Șerbănuță PhD, Ovio Olaru PhD, Bogdan Vătavu PhD, Camil Ungureanu PhD, Gabriel Girigan PhD, George Iordăchescu PhD, Hestia Ioana Delibas, Ioan Sebastian Brumă PhD, Ioana Savin PhD, Minodora Sălcudean PhD, Petruț Călinescu, Romana Puiuleț, Danusia Boicean PhD.

Finanțat de: Uniunea Europeană, fonduri PNRR,
grant nr. 760077/23.05.2023, CF 133/15.11.2022

Instituție: Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, România

Durată: 2023–2026

Website: <https://grants.ulbsibiu.ro/ecojust/>

